

ШАФОАТ РАХМАТУЛЛАЕВ

УМИД, ОСТОНАСИ

ШЕЪРЛАР ВА ДРАМАТИК ДОСТОН

Тошкент
Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети
«Еш гвардия» нашриёти
1988 йил

Р $\frac{4702570200-44}{356 (04)-87}$ ESNB 5-633-00079-x

© Издательство «Еш гвардия», 1988.

МАНГУ ЧОРЛОВ

(Қасида)

I

Кунлар ғиштдай уюлар, ойларким пахса-пахса,
Қават-қават йиллардан барпо тарих қасрлар.
Келажакни ўтмишга силжитади ҳар лаҳза,
Юз ёшига юз тутиб қариб борар асрлар.
Оқсиллий ибтидодан то улкан диназавр —
Бари қайд эраларда, бу ернома минг қават.
Тўрт оёқнинг иккиси қўл бўлгунча ўтган давр —
Миллион йил, маймунлардан пайдо шу улуғ ҳилқат
Абад ишчи коннот жилаётир ўт сочиб,
Тунлар юлдуз сачроғи кўзимизга томади.
Одамзод Гомердан то Марксгача йўл очиб
Келди, бугун ўзидан буюк худо қолмади.
Қўш қутбли дунё бу — мусбат ва манфий олам,
Эзгулик мингга сарбон, қабоҳат бирга моя.
То қабоҳат бор экан ҳаётнинг бир чети ғам.
Одамзод ўзлигини ўзингдан қил ҳимоя.

II

Бу оқ, қора тарихнинг минг даҳолар омади —
Гомердан Горькийгача не зотлар ақли қуйма.
Ёвузликнинг маҳвигга оммани бошламади,
То бизнинг асргача бирорта улуғ сиймо.
Адашган инсон эдик — шуҳрат билан шонга ўч,
То уққунча Лениннинг ҳақиқат қомусини.
Олтиним бир дунё улуғ турфий кўч-кўст.
ИНҚИЛОБ-ла тикладик инсонлик номусини.
Биз она Россиянинг ул сийнаи тахтидан
Ернинг чин ўгли бўлиб қайта бошдан туғилдик.
Келажак авлодларнинг иқболига, бахтига
Питернинг осмонидан мангу қуёш — туғ илдик.
Инқилоб бу биз демак, яъни тушган боламиз
Инқилоб шонрининг ул алвон чолворидан.
Инқилобий кўз билан нишонни шай оламиз,
Жаҳон тақдир-қисмати ўйларни залворидан.
Қўш қутбли дунё бу — мусбат ва манфий олам,
Эзгулик мингга сарбон, қабоҳат бирга моя.
То қабоҳат бор экан ҳаётнинг бир чети гам,
Одамзод, ўзлигинини ўзингдан қил ҳимоя.

III

Октябрь вужудидан Ерга юрак бўлдиқ биз,
Ҳам бори одамзоднинг орзудай пок виждони.
Биз ҳалоскор зиммали СОВЕТЛАР деган халқмиз,
Шу бурчга фидо этдик ЙИГИРМА МИЛЛИОН
ЖОННИ.
Йигирма миллион улар — эзгуликнинг аскарини,
Яшнагандир бахт боғи ўшалардан кўкариб.
Йигирма миллион улар — ТИНЧЛИКНИНГ
ОҚҚУШЛАРИ
Учар то бу кун осмон Ер шарини кўтариб,
Герастрат, Гитлерни токи қуёш ўчгунча

Лаънатлайди эзгулик, эзгулик қилмай афв
Капиталнинг наҳанги тўймас сурбетдир шундай
Инсоният бошига солаяпти яна хавф.
Хиросима шаҳрини ямламай ютган девлар
Пентагон қуроллари ётар минг-минг болалаб.
Яктан шу башарият маҳв этмаса уни гар,
Ҳаёт ёниб битадн ТИНЧЛИК, ТИНЧЛИК —

БОШ ТАЛАБ.

Қўш қутбли дунё бу — мусбат ва манфий олам,
Эзгулик мингга сарбон, қабоҳат бирга моя.
То қабоҳат бор экан ҳаётнинг бир чети гам,
Одамзод, ўзлинггни ўзингдан қил ҳимоя.

IV

Адолат тантанаси, ҳақиқатнинг пойтахти —
Москвадай посбон шаҳар кўрганим йўқ.
У ҳар қалбда кўкарган эзгуликнинг дарахти,
Москва — мен, юрагим, Москва — биз, кўнглим туқ.
Жонлар фидо ВАТАНГА — ШУ ТИНЧЛИК

ОНАСИГА,

Олий иш — бир ўғилдай оқламоқ шу-юрт тузин.
Улуғ шоир айтгандай, эзгулик биносига
Битта гишт бўлолса бас шу умримиз, азизим.
Шу олий Ватанда гоҳ нонкўрларни кўрганда
Турфа хил одамзод деб қоламан ўйга чўмиб.
Шу стук жамиятда қайси бир нопок банда
Ўзи борар тупроқни топтабмиш кир мулк кўмиб.
Қўш қутбли дунё бу — мусбат ва манфий олам,
Эзгулик мингга сарбон, қабоҳат бирга моя,
То қабоҳат бор экан ҳаётнинг бир чети гам,
Одамзод, ўзлинггни ўзингдан қил ҳимоя.

* * *

Балки, мен мингинчи Шафоатдирман —
Мен бўлиб мингинчи нусхам пайдодир.
Энди минг бўлагим ўзда бўлса жам,
Ҳали минг бўлагим ҳамма жойдадир.

Ер билан кўк аро зарралардирман,
Учар излар сарсон атом генларим,
Мужассам бўлгунча мен бўлиб бари,
Минг карра чаладир ўзлик дафтарим.

Шу чексиз коинот корхонасида
Миллиард жараёнли ишлар билан —
Мен ечмаган сўнгсиз сирлар қай бирни
Ечгандир дельфинлар, қушлар билан.

Менинг бўлагимдир ўша дельфинлар,
Чумолилар ҳатто битта бўлагим.
Токи ўзлингимни жамламоқ учун
Оламдан оламча мужда тилагим.

То ҳар сир тишимда чайналсин нондай,
Қиличдай кесолсин ақлимнинг дами.
Батамом очилган фойдали кондай,
Юз фоиз ўзлашсин миям қатлами.

То тўлиқ йнғай бор қисмларимни,
У пайт ожизликдан жудо бўламан,
Айтаман у пайт шоҳ исмларимни
Ўшанда мен ўзим танҳо бўламан.

МИНГДАН БИР ТАҚРОР ХУЛОСА

Миллиард тур мавжудот туманларида
Сўнмагай Сурайё ўзимман дема.
Ҳаётнинг ҳудудсиз уммонларида
Писта пўчоғидай сен ҳам бир кема.

Шу ҳакам табнат жон сарроф бўлса,
Унга бир чумоли, битта сен нима.
Есинг яшаб, бир кун паймонанг тўлса,
Бу табиий тенглик-мерос хотима.

Ана, тинчинг бузган бир хира пашша
Биргина черткингдан мангуга тинди.
Қай кирар нафасинг қачон қайтмаса
Сенинг вужудинг ҳам шу пайт чиқинди.

Лекин «сен ипсонсан» демоқ кифоя,
Сен борлиқ тождори, ҳаммадан олдин.
Бошингда шиширди минг турли ғоя,
Ўлмас қўш сармоянг — ақл ва олтин

Эзгу орзуларни этолдинг рўёб,
Қутблар исиди ақл тафтингдан.
Лекин шарафингни қонларга бўяб
Қилган гуноҳларинг олтин нафсингдан.

Ахир, сен эмасми олтин тож учун
Сўйган оналару оталарингни?
Ўзни жиловлашга етмади кучинг,
Ҳануз такрорлайсан хатоларингни.

Уқмайсан салафлар ўғитини чўнг,
Ақл меросини — шонни пуллайсан.
Тарихдан билганинг ҳукмлардан сўнг
Шуми сен чиқарган олтин хулосанг?

Яна «мен — омад» деб карта ташладниг,
Бошингга кўтариб сохта тузларни.
Хукми ҳақ қистагач юла бошладниг
Кўксингга қадалган жез юлдузларни.

Сен нима, замонлар юборган ютиб
Минглаб «ман-ман»ини аввал бўб доя.
Бугун сен хоксану зар измин тутиб,
Бақо ҳануз ким ҳақ унга сармоя.

Сен ўчсанг нима ғам, порлаб турипти
Йўлчароғ ҳақиқат — поклик онаси.
«Ҳаммага зол ҳукмим бор»лаб турипти,
Темир қонун вақтнинг қозихонаси.

ТЕРМИЗ ҲАЙВОНОТ БОҒИДА ЁЗИЛГАН ШЕЪР

Термиз чеккасида, Аму бўйида
Ҳайвонот боғи бор оддий, беҳашам.
Дарё оқиб ётар эркин қуйида,
Тутқин жониворлар бўлмиш бунда жам.

Гоҳ руҳий безовта, ташвиш дамлари
Таскинга бораман боғ томон бот-бот,
Она табиатнинг граждандари
Мени қаршилайди — маҳбус ҳайвонот.

Ит ўз итлигича қафас ичида,
Шер ўз шерлигида — шоҳсиймо, хафа.
Ўзлиги мужассам бўларди аммо,
Нечун табиатан мен минг қиёфа?

Вужуд-сиёқим-ку ўзимга аён,
Либос тасарруфим мос дид, таъбимга. •

Ҳайвоний хислатлар нечун намоён
Идрокларим аро, баъзан қалбимда?

Юз куйга солади мени шу замон,
Ҳаёт мақомининг минг ранг товуши.
Бир санам бўламан қошлари камон,
Одамзод наслининг дилбар товуси.

Офатижон сиймом —борлиғим сирти,
Ичимда юз турли кулгуларим бор.
Ингитман — зоҳирим садоқат юрти,
Виждоним боғида минг тулки айёр.

Рўбарў тураркан бор беозор маҳбус
Бехабар ўзи ботиним манзарасидан.
Қалбимда урчиган одамий маҳсус
Маҳлуғим чиқ кўксим панжарасидан.

Шулар қариндошинг бўлса, шунда қол,
Бу жонларга туҳмат қора сифатим!
Инсонлик тошим, сен вазмин, лоақал
Таскин бўл, олиб кет мени юпатиб!..

Мен шу тарз қайтаман ўзим кўрсатиб
Дунёнинг самимий ҳайвонларига.
Ҳар жон кетиб борар умрини сотиб
Дунё бозорининг айвонларида.

Н-ҚИСМДАН ЎЗБЕКИСТОНГА МАКТУБ

Қандай кутаяпсан меҳнат кузингни,
Қўлингги чапоқлар тилмадимикан?
Дунёнинг сепдори — гўзал, ўзингни
Дунё келинлари билишармикан?

Қошки эди мен ҳам ёнингда бўлсам,
Кўтариб юрардим терган пахтагни.
Тинчлигинг посбони — ҳушёр кутамаң,
Хирмонингдай оппоқ, бокира тонгни.

Тунлар ораласам юлдузорларни,
Сен юлдуз терасан тўлини ой бўлиб.
Кўксимга босаман автомат-торни,
Хотир садойингдан кўнглим бой бўлиб.

Биламан, пахтаңу сен, мен-биз бирга
Тинчликка бир бутун қалқоний қаср.
Суяниб турипти ракеталарга
Биз каби безовта бизнинг шу аср.

Таҳдид солаяпти масрур ҳаётга
Океан ортидан бир ёвуз шарпа.
Яшаш ҳуқуқи деб тушидикми хатга,
Лаънат ёғдирайлик у қаттол ҳарбга.

У ёвуз истайди — дунёни тутсин
Бўрисалла — атом ваҳшат чодраси.
То йўлини тўсайлик, бало қон ютсин,
Ҳар қалб бўлсин тинчлик термоядроси.

Сен терган толалар тинчлик кучларин
Белига бардамлик пўталар бўлгай.
Пахтаң — Пикассонинг чинни қушлари,
Уруш девин янчар сўталар бўлгай.

Ва инон, голиблик ҳақнинг амали,
Тоғ-тоғ қил сен тишчилик пахталарини.
Гул унар тупроқ-ла кўмамиз ҳали
Ажал атомининг шахталарини...

ПАХТА СУРПИ БИЛАН...

Чипта чориқлардан то скафандр —
Минг хил либосли-ку инсон олами,
Лекин пахта сурпи билан ўрамоқ
Таомил дунёга келган болани.

Эҳтимол шу сурпни илк ингасида
Содиқ танмаҳрам деб гўдак куйлайди.
Дунёдан кетажак куни ҳам, зотан,
Шу сурпдан бўларкан инсон кўйлаги.

БУЮК ДРАМАНИНГ САҲНАСИДИР ОНА ЕР

...Ҳаёт драмасининг яна авж оини етди,
Ер саҳнасини ёритгач фалак шами саҳарда...
Бу буюк драмада ўйновчилар кўп моҳир,
Улар минг йиллар олган олам дарсидан таълим.
Улар шу тирикликдир, улар шу одамлардир,
Ўтмишнинг ҳар сабоғи уларга бир муаллим.
Бу буюк драманинг саҳнасиدير она-Ер,
Унда бир онлик ўйин бўлгуси минг-минг тарих.
Бу саҳнада миллионлар бетиним тўкади тер
Улар меҳнатни буюк обидалар қилур шарҳ.
Бу саҳнада миллионлар қўшиқ айтур бахтидан,
Бу саҳнада миллионлар бўзлашар кўзида ёш.
Бу ўйинда шавкатли шоҳлар қулаб тахтидан,
Бу ўйинда ўқ еган мангу кўтармагай бош.
Бу саҳнада саргардон ишқда минг-минг мажнунлар,

Бу саҳнада эъзозли минг фарҳодлар севгисн.
Бу саҳнада ҳисобсиз толедан мамнунлар,
Бу саҳнадан таралар минг хил чечаклар нси.
Бунда қанча пайранг бор, бунда қанча жиноят,
Бир ёнида одамнинг қони чиқар нақ тизга.
Бунда бировлар номи дунёдек тенгсиз оят,
Бунда бировлар она сути қадар покиза.
Бунда кимлар ўзин дер ориятда ягона,
Бу саҳнада гаровга қўяр минглар номусин.
Бу саҳна даштларида хору зор қанча она,
Қимлар битар бир ёнда кўрғаплари қомусин.
Ахир бугун ўйналган эртага қўйилмайди,
Бугуннинг сабоқларин эртага элтмоқ тадбир.
Минг йилдан кейин бунда ўйновчилар биларми,
Ким бугун мурид эди, ким ўйнади бўлиб пир.
Кимлар бугунги буюк ишларни ҳам чала дер,
Кимлар эса ҳали йўқ омадлардан кўнгли тўқ.
Мен ҳам ушбу саҳнадан чираниб ўқийман шеър
Бир-икки мухлисмининг мақтовидан ўзда йўқ.
Сўнг кимлар қўлин қисиб, кимларга бергум салом
Ва эртанги ўйиним режаларин тузаман.
Гоҳ кечмиш ўйларининг оёғига ташлаб дом,
Гоҳ келажак хаёли уммонида сузаман.
Бу саҳна кечмишига боқсам бир ҳовуч зўрлар
Айш кемасин суздирган башарнинг кўз ёнида.
Буюк саҳна багрини буюк бир фоже хўрлар,
Бахтни кўрган бу саҳна асримизнинг бошида.
Асримизнинг бошида чиқиб бир буюк ўғил
Саҳна узра бонг урмиш: «Бундоқ, ўйнаймиз келинг,
Етар фожеа ўйнаб азоб тортмоқ минг-минг йил»,
Қувонч сари бошлаган ул ўғлон эди Лени.
Ўша бонгдан бу саҳна қолмиш икки бўлиниб,
Энди унинг ярмида мудом шодлик ўйини.
Ярмида ҳамон ётур асрлар гами тўниб,
Ҳамон қонли оёқ-ла фожеа топтар уни.
Келажакка боқсам минг йиллар деворидан

Фожеалар ўрнида савти наво кўринур.
Башарият покланиб ёмонлик губоридан,
Азал жароҳатига мангу даво кўринур.

ОНА ҚАЛБИДАГИ ОҲАНГЛАР

Шу тўзғиқ сочимга кечагина мен
Юз таманно билан урардим шона.
Бугун борлиғимни банд айлаган сен,
Бешигинг бошида мен — бедор она.
Сен бу он не учун йиғлайсан, қўзим?
Қоп-қора сочларинг бирам чиройлик.
Йиғинг боисини тушунолсайдим,
Мурғак жонсан, умринг энди тўрт ойлик.
Опоғим, билсайдинг, онанг жонҳалак,
Руҳимда ваҳмлар кўтармоқда туғ.
Мана сен тинчландинг, мён севинчдаман
Орзулар босмоқда кулгингдай ёруғ,
Ҳу ана суқсурдай сен кўрсатдинг бўй,
Атрофинг ўраган қизлар чамани.
Ҳовлини тўлдирган бир тантана, тўй
Ўйинга тортмоқда қудалар мани.
Келинчак умрининг суюк дамлари
Ҳоким бу пайт сенинг вужуд борингга.
Адрас чимилдиқдан чиқиб илгарин,
Салом қилаяпсан севган ёрингга...
Айланма ҳаётнинг шоҳ орзулари
Руҳимда эриркан бўлиб бир оҳанг,
Сочингга уланди офтобнинг зарин
Бешигинг ортидан кўтарилиб тонг.

БИР КҮН ҚҰЛИМ СИЛТАБ, БОШ ОЛИБ КЕТДИМ...

Қалбим менинг эзгу ҳисларга ватан,
Бу ҳам кимга малол, кимга эди хуш.
Бир кун меҳваримдан чиқиб дафъатан,
Танҳолик деб қилдим бир руҳий уруш.

Давралар, базмлар не айш бўлсаким,
Гар кимга муддао ўшанга бари,
Дея қўлим силтаб, бош олиб кетдим,
Буғуларнинг хилват ороли сари.

Дастлаб хонгуллардай беташвиш, беғам,
Улар даврасида юрдим мен яйраб.
Руҳимдан кетгандек бўлди бор алам,
Тонгларда уйғотса булбуллар сайраб.

Маъсум тўдаميزга сўнг келди офат
Сафимиз камаяр ҳар кеч — хун дийда.
Бир мунис жуфтими бир қора соат
Бўрилар еб кетди кўзим олдида.

Қасосга отландим, аёзли тунлар
Пойлардим, юлдузлар кетгунча эриб.
Шундай ўтди қанча бесамар кунлар,
Бўрилар кетишди ҳар гал чап бериб.

Бирдан қариб қолдим шу кунлар, ҳайҳот,
Тарки дунё қилган девона чолдай.
Бунда ҳам пок эмас экан бу ҳаёт,
Ўзимни мен ўзим не йўсин алдай.

Охири бир куни алвидо айтдим,
Мендан ҳам айрилди бу мунглиғ пода.
Тўпимга билдирмай даврамга қайтдим,
Яшолмадим ўзим ўзимни алдаб.

ТОҒЛИК ЧОЛ УГИТИ

Меҳмон бола, эшак қариган,
Аччиқ-аччиқ урма халачўп.
Сенинг учун завқли бу йўлдан,
У ўтгандир балки мингдан кўп.

Халачўпга бепарво борар,
Тоғ ўтларин хуш бўйин искаб;
Тирсиллаган қай бир тойхарнинг
Тезагига, ана, қўйди лаб.

Сен тезладинг, у узоқ ҳанграб,
Еш қалқиди қора кўзига.
Юксак тоғлар қайтарди жавоб
Тушунгандек унинг сўзига.

Меҳмон бола, у айтган қўшиқ
Балки ўтган кунлар армони.
Унинг учун оғир дард эрур
Қариликнинг қаттиқ фармони.

ОҚ СУВ

Тоғ юртини солар титроққа,
Оқсув деган оппоқ инқилоб.
Харсангларни отар қирғоққа,
Шиддатига тошлар бермас тоб;

Монанди руҳ кириб юракка,
Ҳамдам бўлмоқ истадим бир пайт.
У ёқамдан тутди-ю шартта
Деди: «Аввал маслагингни айт?»

«Маслак — кураш эзгулик учун,
Ёмонликка беомон ғазаб.
Бу курашга ҳар бесамар кун
Ва муз қотган виждонлар сабаб».

Борлиғидан таралиб зиё,
Учқунлардан тутиб гулдаста.
«Маслагимиз бир экан», дея
Мени олиб учди у пастга.

ВАҚТ ВА ОДАМЗОД

Ғилдирак ясади вақтдан,
Вақтни қуш қилиб минди у,
Бир соат ичида куррани
Айланиб чиқади энди у.

Вақтни жиловлаб одамзод,
Умрини чўзади, чўзади.
Умрининг бугунги маррасидан
Эртага яна ҳам ўзади.

ДУНЁ

Дунё мени улғайтдинг,
Ўс дединг, мана, ундим.
Мажнунтолдай йиғлатдинг,
Гулдай кулдирдинг, кўндим.

Кунга кундош, тунга ёр,
Оқ, қора қилдинг йўлим.
Бир сийловинг тўй, ёр-ёр,
Бир тухфанг бўлди ўлим.

Бошим хам, кўзим ерда,
Шикваларингдан тўйдим.
Илинжим ёлғиз шеърда,
Шеърга муҳаббат қўйдим.

МЕН ГУЛХАН ЁҚАМАН...

1.

Мен гулхан ёқаман овлоқ паллада,
Тун ваҳмин оҳиста ямлайди олов.
Сассиз титроқ кезган само қалъада
Мартабам — ёлғизлик, шоним — ўт-ялов.

2.

Мен гулхан ёққандим, бийрон ёлқин-мавж
Сўйларди қайси бир афсона сириин,
Ғалча истагига бериб ногоҳ авж
Оловим ўчирди дайди изғирин.

3.

Қоп-қора сукунат уйи тўрида
Ақиқ кўзларини юмди сўнгги чўғ.
Энди қўл исинмас унинг қўрига,
Энди ҳароратли, ёруғ ҳамдам йўқ.

БАҲОР

Куз қизин тўйида ҳориган замин
Дам оларкан ичиб қиш жомидан май,
Муваққат ғафлатни қувлар тупроқдан
Кун чалган ҳарорат демиш ажиб най.

Тетапоя қилди унинг бағридан
Турфа гиёҳларни боболар ҳоки.
Уфқларга етган бу бўз гиламнинг
Майса тиглари-ла сўкилди чоки.
Заррин рўмолчасин силкиб бойчечак
Узатар йўллардан ўтсам бугун мен.
Тўрт кунлик сурувдан сўрадим бу чоқ:
«Қай биримиз меҳмон, менми ёки сен?»
У жавоб айлади тебраниб хумор:
«Ҳаммамиз меҳмонмиз қайғудан фориг,
Умримдан сенга завқ, менга савоб бор,
Шунинг-чун боқаман юлдуздан ёруғ»
Ҳар кўклам иш ошар, ақл улғаяр,
Мен ҳам туяжакман яшаш завқини.
Баҳор селларидай жўшқин вақт шошар,
Беармон сур дея умр шавқини.
Турфа ўйлар билан боргум йўллардан,
Баҳор гулханида ҳар ён ловуллар.
Ўриқлар ортидан ўнгу сўллардан,
Иши бор янгадек имлар овуллар.
Ариқлар ҳам чорлар пешонасига
Силсила қилишиб мажнунтолларни.
Кампирлар сиғмайди ўз хонасига
Сумалак-ла сийлаб суюк чолларни.
Бугун юртдошлар ҳам тупроқ бағрига
Яна зўр ният-ла ташлайди уруғ.
Индин эгатлардан ғўза лашкари
Кузни забт этгали кўтаргуси туғ.
Тириклар жўр бу кун кўклам куйига,
Ҳатто чумолилар, арилар ишлар.
Эй, яна хуш келдинг ҳаёт уйига,
Гулбаҳор келтирган боқий ташвишлар.

ҚОРА СОЧИНГ

Қора сочинг қамчилади, кетдинг ёр,
Кўздан ёшим томчилади, кетдинг ёр.
Кетганингда кўчалар зор йиғлади,
Келганингда кўчалар гулу гулзор.

Кел, ёр, сочинг севгимнинг қирқ занжири,
Мажнунингман, боғлагандир ҳар бири,
Нажот топиб кўзларингда яшасам,
Ҳар сочингни қирқ йил бўлай асири.

Ёр бошингдан қўшиқларим сочала,
Бўйинг кўрсам куйга тўлар қир, дала.
Йўлларимга турфа гуллар тўшалиб,
Бахтим бўлиб очилади ҳар лола.

Букилмасин ниҳол кўнглим пояси,
Келсанг, кўксим бўлар тоғлар қояси,
Кел, қалбимда қувончларим гулласин,
Паноҳ бўлиб сочларингнинг сояси.

БИРИНЧИ БУСА

Бир-бирига сеҳрли боқар,
Меҳрин айтар фақат кўз кўзга.
Кўзни тўсар сўнг зил киприқлар,
Дунё ўзга, шу жуфт жон ўзга.

Кўзлар гўё уйқуда бу он,
Оташ лаблар босилар лабга.
Осмон тўла юлдузлар ҳайрон,
Лаблардаги товушсиз гапга.

Қалб эрийди қалбнинг тобида,
Қизнинг кўкси қалқийди майин.
Висол ичар улар лабидан
Ўн саккиз йил қидирган майин.

* * *

Бунча шўхсиз, сақламайсиз сир,
Тортинмайсиз нечун ҳеч кимдан.
Бу шўхликлар юракка, ахир,
Бир ғулғула солгуси зимдан.

Бора-бора шўхлигингизни
Қўмсаш кимларгадир шарт бўлар.
Бора-бора кимнинг қалбида
Бу шўхликлар сўнгсиз дард бўлар.

БОБОТОҒ БАҲОРИ

1.

Саратон, куз, қишлардан ўтдим,
Шукур қилдим ҳар азиз дамга.
Ширин илҳом онларин кутдим,
Кўнгил бердим ҳар бир кўкламга.
Гуллар эди менинг қалбимда
Сатрларнинг ноzi, ибоси,
Олис йўллар бугун олдимда
Ва елкамда сафар либоси.
Орзулар-ла тоққа кетаман,
Қўзга суртиб сахий еримни.
Унда кутар мени бир чаман,
Гулларидан боғлай шеъримни.

2.

Тортиқ эрур ҳисларга ҳислар,
Шоирлар кўп, шеърият бозор.
Мен шеърим-ла таратган ислар
Қувонч берсин, бермасин озор.
Кенгликларни қўшиққа солсам,
Кимлар деди мени саҳройи.
Юртин севса айбми одам,
Қўшиқ берса туғилган жойим?
Балки ўша саҳро, кенгликлар
Ўзлигимдир — куйим бетакрор.
Ўз юртига шеъри мусофир
Ва бегона шоирлар ҳам бор.

3.

Бошинг узра қуёшдан тож-зар,
Бошинг узра қуёш чамани.
Қояларинг сўйлар дostonлар,
Боботоғ, сен баҳор ватани.
Сенга соқчи оппоқ булутлар.
Баҳор кўшки, эй буюк савлат!
Оғушингда туман — барқутлар,
Қўрғонингдир қирлар минг қават,
У қўрғонлар пойида ётган
Адрларинг минг-минг остона.
Сен — кўшкидан ёруғ оламга
Боқиб турар баҳор-жонона.

4.

Ранг олови ҳоким борлиққа,
Гулбарглардан сачрайди учқун,
Келдим, кўзим нур уммонидан
Бу гулханга сув сепмоқ учун.
Элбаҳоси ёнар нафармон,
Бўтакўзлар олов тилла, зар.

Қайта бошдан гурлади гулхан,
Авжлантирди мен сепган сувлар.
Бу не ёнғин, бунча сеҳргар?
Лахча гуллар аро қолдим жим.
Ёниш бўлса шундай беозор,
Шу ўт аро мангу ёнардим.

5.

Шеър ўқисам севгидан ёниб,
Тоғ боласи, туйдинг бир ҳайрат.
Қирларга боқ саҳар уйғониб,
Оҳангларга тўла бу ҳаёт.
Йиллар сени улғайтар дуркун,
Севги сўзи онгингга кирар.
Оқа бошлар қалбингдан бир кун
Турфа оҳанг, нозик туйғулар.
Ёниқ кўзлар, юзлар жамоли
Олиб қўяр ақл-ҳушингни.
Паричеҳра қизлар висоли
Кечалари безар тушингни.
Тонгда туриб ҳислар аро лол,
Мунглар аро бўлганда фақир.
Укажоним, тортинмай дарҳол
Дардкаш бўлар шеъримни чақир.

6.

Булутларни оралайди ой
Олтин қўшиқ айтиб бир йўла.
Қайлардадир бойқуш йиғлайди
Бутун кеча товушга тўла.
Оҳанглардан энтикади жон,
Қўлим бирдан қаламни ушлар.
Юрагим дер: «Тўхтама бир он,
Куйлаяпти ҳатто бойқушлар».

ИККИ ФОЖИА

БИРИНЧИ РИВОЯТ

Ривоятким, шоҳлик тожин кийди довдир шаҳзода,
Фаросатин лойқалатди баттар авж базму бода.
Жоҳил фикр қаталаси кириб оғриқ бошига,
Қўғирчоққул вазирини чорлади у қошига.
Йўргалаган қилтир вазир этагига қўйгач лаб,
Тажанг подшо гап бошлади каламушдек чийиллаб.
«Ҳой бетовфиқ, нима бунча давлатимда кўп одам?
«Инга»-«алла», «инга»-«алла», қаёққа қўйсам қадам!
Билдим кимлар ярим қилар салтанатнинг нонини,
Чумолидай ташир кимлар давлатимнинг донини.
Қирқ йилгача кимки туғса бошини кес, дорга торт!
«Инга»-«алла» садосидан юрт ҳавосин буткул арт!»
Шоҳ фармонин байроқ қилиб бутун элга кетди жар,
Сўзлар тиллар лол ўлсачи, тинглар қулоқ бўлса кар.
Ясовулар чопди ҳарён, элни қилди қатағон,
Не оналар, келинчақлар дор остида берди жон.
Ўн йил ўтди, яна ўн йил, яна ўн йил, ўттиз йил,
Қайси уйда бир бош қолди, қайси уй қолди сабил.
Ўттиз беш йил ўтиб кетди, қора сочлар қолмади,
Давлат бўлди ғам давлати, ҳеч қувончлар қолмади.
Яна элнинг номсиз дарддан қурир эди силласи,
Не дардлигин билмай ҳайрон табибию муллоси.
Фуқаронинг жисми-руҳи эрди мажруҳ ҳам майиб,
Қилчўкиртақ бўлди шоҳ ҳам шу дард билан сарғайиб.
Подшо жони етганида охир деган бир жойга,
Алломаи тиб мусофир ташриф қилди саройга.
Элтди уни шоҳ ёнига инқиллашган аъёнлар,
Доно табиб ҳукмдорнинг дардин шундай баёнлар:
«Аъло ҳазрат, озор етган сизда руҳий маромга,
Чақалоқли бир чўрини келтирсинлар ҳарамга,
Аримасин ёнингиздан бир ой «инга»-«алла»лар.
Сизга танҳо малҳам шудир, тингланг саҳар паллалар».

Типирчилаб, оқ урди шоҳ, кўзларини қилиб лўқ,
Деди: «Табиб, давлатимда чақалоқ ҳам она йўқ.
Бор дунёмни тутқазаман, ол, шифокор, қўлингга,
Даво бергил, кўзим очиқ, ташлаб кетма ўлимга!»
«Майли, деди доно табиб, сизни элтай давога
Одил шоҳли ўз юртимга, чақалоқли маъвога».
Султон тушди ажиб дори — «инга»-«алла» йўлига,
Йўқ, нажотга етолмади, тушди қазо қўлига.
Табиб бориб ўз шоҳига ошкор этди бу сирни,
Оқил подшо бу фожега қилди шундай тадбирни:
Чақалоқли минг оила бўлди юртнинг малҳами
Руҳиятдан кўтарилди у элнинг дарду ғами.
Кун-тун қуёш, ой нуридай тарқаб «инга»-«алла»лар,
Бу садодан яйраб кетди эл-юрт, тоғ-тош, далалар.

Оналарнинг пойини ўп, гўдакларни қил тавоб,
Жами оҳанг ичра тингла — «инга»-«алла» энг савоб.

ИҚҚИНЧИ РИВОЯТ

Ривоятким, ғамлар бир кун бир аёлни эзганди,
Шўрлик, энди ёруғ дамлар борлигидан безганди.
Қисматини ўша кун увос солиб қарғади,
Бор бўлсанг кел, нажот бер, деб у Хизрни чорлади.
Оқ эшакли, оқ кийимли Хизр келди қошига
Ва сўради нима кулфат тушганини бошига:
«Кекса замин елларига сочларингни ёйибсан,
Нечун бунча ғамга тўлиб, нелардан мунгайибсан,
Айт-чи менга, она қизим, дилингда не армон бор?
Барчасини этгум бажо кўнглингда не фармон бор?
Яхшиликнинг элчисиман — ўша бобохизрман,
Не истасанг, барчасини қилмоқликка ҳозирман».
«Оғаларим жангда ўлган, қолдим сағир, қолдим тул,
Уч боламнинг отасига бугун ўзга ёр маъқул.
Дош беролмай сочим ёйиқ қисматнинг ўйларига,
Чиқдим шундай жўр бўлиб мен тақдирнинг куйларига.

Болаларим енгилмасин курашганда ёв билан
Ё учмасин тубанликка зўр билан, алдов билан.
Улар мангу гўдак бўлиб қучоғимда қолса соз,
Улғайиш — ғам, бола бўлиб қучоғимда қолса соз».
«Истагингни этгум бажо, сўнг бўлурсан пушаймон».
«Бажо этинг,— деди аёл,— сўзим қатъий, отажон».
Йиллар ўтди, она аёл уч гўдакнинг қароли,
Фарзандларнинг тенги кетди жангга, қайтди, ёр олди.
Тул онадан қувват кетди, мадорсиз қўл, оёғи,
Яна уни савай кетди сўнгсиз ғамлар таёғи.
Хатосини сизди она қариликнинг қошида,
Етиб қолди, болалари чирқиллади бошида.
Она ўлди, очиқ кетди кўзларини қўллари,
Ҳар эшикка равон бўлди фарзандларини йўллари.

Эшик санаб ҳали-ҳали саёқ юрмиш уч бола,
Қабр ичра узоқ тунлар бир аёл қилмиш нола.

АРОСАТ ОДАМ

(Уч қисмли драматик достон)

I. МУҚАДДИМА ҚИСМ

Саҳна беаги: юксак тоғ бағридаги қишлоқ чети. яъни бир-иккита уйлар ҳам кўриниб туради. Саҳна тўрида, баландроқ жойда бир туп навқирон арча. Бу манзара асар охиригача ўзгармайди.

Шоир киради.

ШОИР

Шоир эдим, шеър ёзардим баҳоли қудрат,
Бугун саҳна санъатига ҳам этдим журъат.
Муҳаббатга айтилажак бу ғўр қасида
Бўлиб ўтар янги йилнинг арафасида.
Тараддуд-ла бошлангуси арча байрамга,
Шу байрамга зеб бўлгуси тўй демиш дамга.
Ташриф қилар пировардда қаҳрамонларим,
Бирин-кетин таништирай мана улар ким:

(Аросат одам киради)

Менинг дўстим, аросатда юрган одам бу.

АРОСАТ ОДАМ

Тирикликнинг ташвишлари бор бўлсин мангу,
Кундуз, кеча, меҳнат, уйқу, қувонч билан ғам;
Емак, ичмак, севги, ҳижрон, мотаму байрам
Билан кечар умрнинг шу жараёни.
Кўникмалар зарра-зарра сингиб қонингга
Аросатда қариганинг сезмас экансан.
Бугун видо қўлин силкиб эски йил билан
Хайрлашиб, янгисига очаман қучоқ.

Бир шох арча ташвишида тоғ сари шу чоқ
Кетаяпман. Уйимизда бу кеч тантана,
Уғлим келин опкелади шу қутлуғ сана.
Тавозе-ла «ота» дейди оппоқ келиним,
Бир йил ўтмай, мени «бобо» дегувчи жонким
Бу дунёга жар солади «бобо келдим»лаб,
Зап ширин-да ҳаёт деган, зап ширин-да, зап.

(кетади)

ШОИР

Айтганимдай сизу мендек оддий одам бу,
Ҳаёт деган оҳанграбо бир умр, мангу.
Бериб қўйган унга тинмай ўйнар ролини,
Бир дақиқа бўш қўймайди оёқ-қўлини.

(Қорбобо киради)

Иккинчиси келаяпти, ана Қорбобо.

ҚОРБОБО

Кечикмапман, менга муштоқ дунё жо-бажо —
Икки қутб қўш пойтахтим, қаҳратон эрким,
Уммонларда сузар қалъам — айсбергим.
Севган жойим сочларимдай оппоқ шимол,
Соқолларим силкинганда турар шамол.
Қовоқ уйсам қировланар ўрмонларим,
Оқ тўн кийиб тоғлар кутар фармонларим.
Қўлимда бор олмос муздан қуйма асо,
Қор ёғади водийларга қадам боссам.
Жаҳон аҳли олқишлайди минг бир тилда,

Қитъаларга юрсам агар Янги йилда.
Мана, яна совға босиб кажавамга,
Келаяпман арчангизни безар дамга.
Бор вужудим одамзодга оқ тилаклар,
Қувват олар тилагимдан оқ юраклар.

(кетади)

ШОИР

Во ажабо, минг йилларким шу нуроний чол,
Ҳаётда бор вафоларга бўлиб ҳақ тимсол.
Сизу бизни ўргатади чин садоқатга,
Жами эзгу вафоларга гўё бош ота.

(Қорқиз киради)

Учинчи бўб келаётган бу гўзал Қорқиз.

ҚОРҚИЗ

Қорбобога боқимта мен бордирман ҳаргиз,
Мен ҳаётнинг Қорқизиман, эркасиман,
Қорқизсевар ошиқларнинг эртагиман,
Том-тарновда товлангувчи сумалаклар,
Афсунимдан бино биллур жамалаклар.
Мен ўйнасам оқ булутлар саҳна қурар,
Қокилларим қуюни қоргул супурар.
Олам тўлар қаҳқаҳамдан оппоқ гулга,
Бу гулбарглар парқу бўлар қиз-ўғилга.
Оппоқ ишқнинг ўти ўзим, оташи ўзим,
Муҳаббатман ҳар юракка, висол ўзим.

(кетади)

ШОИР

У ҳар қалбга босар ўзининг суратини,
Қорқизми у, муҳаббатнинг ҳур журъатими?
Ўтиб кетди шабодадек бу эркин қушча,
Шундай ёринг бўлса бирга кўкларга учсанг.

(Қор одам киради)

Қадам саси, демак мужда Қор одамдан.

ҚОР ОДАМ

Одамлар бор, демак, мен ҳам бор одамман,
Асли сизлар бичиб-тиккан афсонаман,
Афсонамас, барчасидан, йўқ, тонаман,
Сиз қувгансиз мени узоқ-узоқларга,
Орамизга эртаклардан тортиб парда.
Бағрингизда яшадиму тан олмадингиз,
Ҳақ сўз эдим, нима учун айтилмадим?

(кетади)

ШОИР

Ишқ тилининг айтилмаган фармонидай,
Ошиқларнинг ушалмаган армонидай,
Еру осмон аро юрган сарсари зот,
Армонлардан яратганми уни ҳаёт?

(Қора одам киради)

Бешинчи бўб келаётган Қора одамдир.

ҚОРА ОДАМ

Шу ўртада қулоқ солиб кўрай бир дам,
Нега улар беришмайди менга фириб?
Ва аксинча қўйди мени улғайтириб,
Хоҳламайман, бурда-бурда қилиб ташланг.
Қайтиб олинг кўзим, қалбим, тилимни, манг!
Хоҳламайман, хоҳламайман, хоҳламайман.
Борлиғимни юракларга бўлиб ташланг.

(кетади)

ШОИР

Қора доғлар, ғаму ҳасрат, гумон, фасод
Емишидан кўкаргандай қора хилқат.
Ҳаётда бор қораликка гўё тимсол,
Буни инсон туққанми ё қора дажжол?

(Она киради)

Келаётган олтинчиси — онаизор.

ОНА

Шаҳар бориб олиб келдим ўйинчоқлар,
Муҳаббат-ув, қўзичоғим, Вафо қани?
Биз ҳам бугун бир безайлик арчамизни.
Чол тушмагур тонгдан туриб тоққа кетди,
Ҳа демасдан кўм-кўк арча келар етиб.

(кетади)

ШОИР

Бола-чақа, рўзгор дейди то тонгдан туриб,
Бечоранинг қўли косов, сочи супурги.
Қун кўради мисли она бўридай ишлаб,
Фарзандларин ювиб-тараб, тишида тишлаб.

*(Она кетган томонга укасини кўтарган қизча ўтиб
кетади)*

Ниҳолчалар бир-бирини борар кўтариб,
Ўсар, гуллар, мева боғлар шундоқ кўкариб.

(анча сукутдан кейин)

Кўрдингизлар қиссамизнинг бор авомини,
Бошладикми, кўринг энди давомини.

II. АСОСИЙ ҚИСМ

*Муқаддима қисмдаги манзара ўзгармайди, сахнанинг
бир ёнида оҳу билан бўрининг жасадлари.*

(Қорбобо билан Қорқиз киради)

ҚОРҚИЗ

Қаранг, қандай гўзал бугун бу Ҳаёт тоғи.

ҚОРБОБО

Мудом гўзал, мана бугун йилталаш чоғи
Коинотда ҳаракатчан шу Ер, Ой, юлдуз
Вақт ишқида бир умрга куйиб ёнади.
Улар жисми вақт билан бир қовушишким —
На тугайди, на ўлади, на-да қонади.

Бу қовушиш асли ҳаёт деган ибтидо,
Вақт эса борлиқ жони, жондир фидойи.
Замон-макон уммонида биз эса сайёҳ,
Қаёғига қараб юрсак ўша ёқ ўтмиш,
Қаёғига қараб борсак у ёқ келажак.

ҚОРҚИЗ

Ачомлашиб ётмиш, қаранг, бўри ва оҳу!
Кўзларида қотиб қолмиш даҳшат ва оҳи.

ҚОРБОБО

Битта зўрлик, битта хўрлик, иккита қурбон,
Ҳаёт-мамот курашида таслим этмиш жон.
Бечоралар янги йилга етишолмапти.

ҚОРҚИЗ

Қандай баланд, осмон қадар зовдан қулапти.
Бу иккиси тирикликнинг сўнгги соати
Интилишган ҳаёт-мамот деган ниятга.

ҚОРБОБО

Мана энди сингиб ётир абадиятга,
Вақт қадами «чиқ-чиқ, чиқ-чиқ» — мангу ҳаракат.
Ҳаракатни ҳаракатлар таъқиб этади,
Ҳаракатнинг ҳалокатли селлари келиб
Бу шўрликлар суякларин чақиб кетади.

*(Қор одам билан Қора одам изма-из киришади, оҳу
билан бўри жасадларини кўришади).*

ҚОР ОДАМ

Биз овчимиз ҳеч нарсани этмаган мўлжал,
Ўлжамизнинг ўзи бизни қилади ўлжа.

(оҳуни кўтариб олади)

ҚОРА ОДАМ

Бу ҳаётнинг, тирикликнинг бағри шундай кенг,
Шу бугунги улушлар ҳам баб-баробар, тенг.

(бўрини кўтариб олади)

ҚОР ОДАМ

Чекинтирар мени тагин йироққа бу юк.

ҚОРА ОДАМ

Қорайтирар мени яна кўмир мисоли.

(иккиси саҳнанинг икки ёнига бориб туради. Аросат одам билан Шоир киради.)

АРОСАТ ОДАМ

Омад бўлса янганг чиқар дерлар олдиндан,
Шоир, қаранг, Қорбобо-ку Қорқизи билан?

ШОИР

Анов икки ёнда турган ўлжалилар ким?
Қаердадир кўргандайман, балки адашдим.

АРОСАТ ОДАМ

Соз бўлди-да, ҳаммасини уйга айтаман,
Ҳам янги йил, ҳам тантана-тўйга айтаман.

Яхшиларга қутлуғ ёрлиқ саломимиз,
Хуш-омонми Аёзбобокалонимиз?
Бахтни қаранг, бобо, жуда бўлди қулай,
Учрашибмиз бир-биримиз излагандай.
Шу бугун денг бор бир кичик тадбиримиз,
Сизлар меҳмон, мезбон бўлиб бел боғлаб биз
Тўйчамизнинг шодлигини кўрсак баҳам?

ҚОРБОБО

Қўша базм эканда-а тўй ҳам байрам?

АРОСАТ ОДАМ

Ҳа, ўғилга бугун келин туширамыз,
Элни йиғиб турли таом пиширамыз.
Уйлантриб қўйдим ўзи севганига,
Тенгдошига яъни бахт деб қувганига.
Эй оқсоқол, бахтдан шундай бошим осмон,
Ахир, севиб-севилмоқ ҳам эмас осон.
Иккови денг бир-бирига шунақа мос,
Қўш каптардай, кўрган одам қилар ҳавас.
Шулар дейман бу ҳаётга ҳўб, муносиб,
Биз тотмаган бол уларга бўлсин насиб.
Эй оқсоқол, бахтдан шундай бошим осмон,
Ахир, севиб-севилмоқ ҳам эмас осон.

ШОИР

Тўғри аммо, хўрсиниқлар тортдингизким,
Ошиқликдан дарди борми тақсиримнинг?

ҚОРҚИЗ

Ҳой амаки, севганмисиз? Қандоқ бўлган?

АРОСАТ ОДАМ

Қандоқ бўлган? Аччиқ, ширин, қанддақ бўлган.

ҚОРБОБО

Ишқий қисмат қизиқтирар бу қизчани,
Тўй, базмга ҳали вақт бор, бошланг қани?

АРОСАТ ОДАМ

Э бу ишқмас қалбда қолган армон қадар,
Айтсам, майли айтай, тингланг биродарлар.

ҚОР ОДАМ

Армон шудир, яна ўздан йироқ кетдим.

(кетади)

ҚОРА ОДАМ

Қалб доғлари қорайтирар тагин бетим.

(кетади)

ҚОРБОБО

Бизлар унинг қалбидаги вафо, муҳаббат
Бўлиб, яъни

ҚОРҚИЗ

Кечирамиз бир фурсат ҳаёт.

(Қорбобо ва Қорқиз ҳаммининг кўзи олдида ўзларига хос либосларини ечиб, саҳна тўридаги бир туп арчага илиб қўйишади ва оппоқ кийинган йигит-қиз ошиқ-маъшуқлар қиёфасида қўл ушлашиб чиқиб кетишади)

ШОИР

Ошна, бошланг, бунча узоқ тарадудланиб
Қолдингиз, биз ўзимиз-ку, турманг ийманиб.

(ўзича)

Ёзиб олай диққат билан, қандай кечган у,
Балки янги асаримга бўлгай боп мавзу.

АРОСАТ ОДАМ

Суйиб қуйиб қолдим, аммо, севги яшасин,
Кулма, дўстим, бу ҳолимдан нечук шошасан.
Инсон бўлсанг сўнгигача тингла гапимни,
Қалбимдаги тошдайин зил изтиробимни.
Мен ҳаётнинг гулидаги тонги бир томчи,
Вақт шитоби умрим отин қистовчи қамчи.
Бу дунёда мен сенга, сен менга омонат,
Кўп қўрқаман — қолдирмайин дея ёмон от.
Бугун ишқий қувончимни ва аламимни,
Ул ёзмишга ватан бўлган ўз оламимни —
Юрагимни шу даврада шартта ёраман,
Ҳақ гап айтсам, юракларга кириб бораман.
Биласанми, шу вақтгача аёл зотини,
Қимга она, қимга сингил, қимнинг хотини
Дердим — ҳаёт карвонининг битта моюси,

Яъни кунлик турмушимнинг азиз ҳамсояси.
Энди ўша жинсдан битта малак илоҳий,
Ҳам моддию маънавийда бир жозиб доҳий.
Қуёш бўлиб мени ошиқ Сайёра қилди,
Атрофидан ўргилишга тайёрман энди.

(оппоқ кийинган йигит киради)

ИИГИТ

Кўзларимда эркаланар дунё ранглари,
Гоҳ нафармон, гоҳ қирмизи, гоҳо зангори.
Гоҳ кираман юлдузларнинг нақ орасига,
Чўмиламан мажнунтоллар фавворасида.
Севги борки ҳаёт тотли, ҳаёт бир чаман,
Тунлар ойдек ёрим чорлаб қўшиқ айтаман:

(қўшиқ айтади)

Аста-аста алла бошлар жануб оқшоми,
Шивирлар тун қулоғига юлдузлар жами,
Уфқ олам хонасига тутар ой шамни,
Ой — шам ёнсин, ой — ёр кулсин, олам ёрисин,
Оппоқ кеча бағрида оқ севгим бор учун.
Ойнинг нури ошиқларнинг олтин чироғи,
Севишганлар сочларининг олтин тароғи,
Оқ туйғулар одамзоднинг олмос яроғи,
Ой — шам ёнсин, ой — ёр кулсин, олам ёрисин,
Оппоқ кеча бағрида оқ севги бор учун.

Ойдин кеча, сайрат диллар сеҳр қушини,
Нурга чайсин севишганлар сирли тушини,
Ишққа бела инсонликка номзод кишини,
Ой — шам ёнсин, ой — ёр кулсин, олам ёрисин,
Оппоқ кеча бағрида оқ севги бор учун.

Гўдакларнинг уйқусига ҳамдам бўл ой — шам,
Келинларнинг туйғусига ҳамдам бўл ой — шам,
Ошиқларнинг қайғусига ҳамдам бўл ой — шам,
Ой — шам ёнсин, ой — ёр кулсин, олам ёрсин,
Оппоқ кеча бағрида оқ севги бор учун.

Ана ўзи келаяпти, оламда қўш ой,
Ишқ кўкида икки ойга бордир қутлуғ жой.
Эй одамлар, олтин қайиқ ана соҳилда,
Борай, ёрим эртак айтар бир булбул тилда.
Оқ каптардай талпинади, қаранг, мек томон,
Қанотларим қоқаяпман ҳозир учаман.

(кетади. Оппоқ кийинган қиз киради)

ҚИЗ

Севги юрти, севги кўки, о бунчалар кенг,
Қайси диёр, қайси жаннат сенга келар тенг?
Севги нима? Қўш юракнинг қўшилиувидан
Бунёд бўлган сир ва сеҳр сайёраси бу!
Севги нима? Яшамоқнинг ҳақиқийси бу!
Севмай тирик юрмак, дўстлар, ҳақиқат эмас!

(қўшиқ айтади)

Юзларимдан ҳусн фани ўқилар,
Қалб қўшиғи сочимдан дом тўқилар,
Кулганимда оғзимдан гул тўқилар,
Вафо, мендек гўзал борми оламда?

ИГИТНИНГ САМОВИЙ ОВОЗИ:

Йўқ. Йў-ў-ўқ, йў-ў-ўқ!

ҚИЗ

Қошларимда ошиқларнинг хати бор,
Қамолимда муҳаббатнинг оти бор,
Қимни севсам унинг саодати бор,
Вафо, мендек гўзал борми оламда.

ЙИГИТНИНГ САМОВИЙ ОВОЗИ

Йўқ, йў-ў-ўқ, йў-ў-ў-ўқ!

(қиз кетади, йигит киради)

ЙИГИТ

Қўларингдан сирли қўшиқ ўқидим,
Сочларингдан кимга каманд тўқидинг?
Севмаганлар бу дунёда йўқ дедим,
Эй Муҳаббат, севганинг мен эмасми?

ҚИЗНИНГ САМОВИЙ ОВОЗИ

Сен, се-е-ен, се-е-е-ен!

ЙИГИТ

Бунча мастсан ичиб ибo майини,
Қарашларинг чалар сеҳр найини,
Жон оладир сиймонг, гапнинг тайини,
Эй муҳаббат, севганинг мен эмасми?

ҚИЗНИНГ САМОВИЙ ОВОЗИ

Сен, се-е-ен, се-е-е-ен!

ИГИТ

Оқ каптардай талпинади, қаранг, мен томон,
Қанотларим қоқаяпман, мен ҳам учаман.

(кетади)

АРОСАТ ОДАМ

Момо, Ҳаво каби бизлар қўш норасида,
Иккимиз осмон ила ер орасида,
Лайли-Мажнун бўлиб армон шаробин ичдик,
Минг ошиқлар соғинчини жамлаб ўпишдик.
Гоҳ қувлашдик, гоҳ йиғлашдик гоҳида кулдик,
Гоҳ чамандек хандон отдик, гоҳ сўндик кулдек.
Гоҳ юзимни қўйдим юзи гуллоласига,
Қўз ёшларим тушди сочи шалоласига.
Бу ишқ менга равноқимдир ёки таназзул?
Оламга бўй сочди, кетди мени севган гул...
Қўқ қаърида қировлайди турналар, қаранг,
Юрагимда ажиб оҳанг бермоқда жаранг:

ИГИТНИНГ ОВОЗИ

Камон тортиб турналар учар,
Қамалаклар баҳор тортган ё.
Менинг кўксим нишон, беркинай,
Одамлар-ей, топиб беринг жой.

ҚИЗНИНГ ОВОЗИ

Топиб беринг ва у гўшада,
Бор ишқ сирин ул ёр қилсин фош.
Топширайин жонни ўшанга,
Ботаётган ой каби ювош.

ИГИТНИНГ ОВОЗИ

Эшик қоқиб турналар саси,
Қани, деса, ошиқ жангари?
Дегайсизлар, уни ўлдирди,
Севги деган қисмат ханжари.

АРОСАТ ОДАМ

Сиз тингловчим, азизларим, бахтиёр зотлар,
Ихтиёрсиз ишқ савдомдан топдингиз хабар.
Севмай яшаш, севмай яшаш оҳу-зор экан,
Охир бир кун тақдиримда шу ишқ бор экан.
Нега севмай уйландиму зинолар қилдим?
Норасида фарзандларни бинолар қилдим?

(укасини кўтарган қизча ўтади)

ШОИР

(ўзича)

Ниҳолчалар бири бирин борар кўтариб,
Ўсар, гуллар, мева боғлар шундоқ кўкариб.

АРОСАТ ОДАМ

Қабринг ичра зиё тўлгур онаизорим,
«Ёшинг ўтди, уйлан», дединг, нега зўрладинг?
Энг севимли боланг эдим, нечун хўрладинг?
Йўқ, йўқ, мени кечир, она, мен осий ўғил;
Сен онаи муқаддасга тегиздим-ку тил.
Менинг ўзим пуч ёнғоқни жойлаб қўйнимга,
Яшаганман, ношудликнинг юки бўйнимда.
Сен онажон, мисли она бўридай ишлаб,
Улғайтирдинг ювиб, тараб, тишингда тишлаб.

Уйга кириб аёл бўлдинг, эшикда эркак,
Умринг йўлин эсласам гар мунгли бир эртак.
Машоқ териб юрган кезинг ангараларда,
Тушларимга киради гоҳ субҳи саҳарда.
Ез тунлари бутун борлиқ ухлаган палла,
Сен эдинг-ку бошим узра куйлаган алла.

(Она киради, Аросат одамни аллалайди)

ОНА

Оқ юваман, оқ тарайман, оқ чойшабга ўрайман,
Кечалардан, оқ тонглардан камолингни сурайман.
Алла айтсам, сен ухлайсан, алла сози дилимнинг,
Алла айтсам, сен ухлайсан алла тори тилимнинг.

Сен ухлагил, ҳар тун сочинг то тонггача силайин,
Бахт чироғинг юлдузлардек ёниқлигин тилайин.
Алла, алла менинг қўзим, алла кўнглим чироғи,
Алла, алла менинг қўзим, алла ҳаётим боғи.

Юзларингдан ўргилайин, ўхшар менинг юзимга,
Кўзларингга термулайин ўхшар даданг кўзига.
Киприкларинг жуфтла жоним, кўзингни юм,
гиргиттон,
Ҳали қирлар орқасида ухлаб ётир оппоқ тонг.

Жилғаларда мендек бедор сув оқмоқда милдираб,
Кўк саҳнидан тушиб кетди ой ҳам — олтин ғилдирак.
Ухла, қўзим, ҳаво салқин, ухла, қўзим; тун сокин.
Сен ухласанг, мен ухлайман, ухла болам, тонг яқин.

(Она кетади)

АРОСАТ ОДАМ

Оналарнинг алласи, о муқаддас оҳанг,
Бола бўлиб тингласайди сени шу жаҳон, .

Ҳеч разолат бўлмас эди ёруғ оламда,
Ҳеч бир она қолмас эди мотам, аламда.
Болаликда ҳамма бир хил, катталар бошқа,
Одамларнинг оласи кўп, феъли минг қашқа.
Бири одил, бири қотил, биттаси доно,
Бири буюк, бири суюқ, бири мардона.

*(Қора одам Қор одамни қувиб ўтади, кейин Қор одам
Қора одамни қувиб ўтади)*

ШОИР

(Ўзича)

Қора оқни қувиб ўтди, энди қорани,
Қораю оқ, оқу қора қоришиқ маъни.

АРОСАТ ОДАМ

Она фарзанд қисматини билиб туққанда,
Разилларни гўдакликдан билиб бўққанда,
Бу дунё кўп маразлардан фориғ бўларди,
Кекса тарих юзи ғоят ёруғ бўларди.

ШОИР

Кечирасиз, чекиндингиз бир оз мавзудан,
Хаёл қочар баъзан шундай ўзи-ўзидан.

АРОСАТ ОДАМ

Уздан сўнг бошлай яна кечмиш қиссамни,
Студентлик даврим сувдай оқди шаҳарда.
Ешлик деган шундай тезкор фасли баҳор-да,
Унинг учқур шитобини сезмай ҳам қолдим.
Чўнг турмушнинг фикратида ўйга кеч толдим,

Романтика қанот эди менга ўша чоқ,
Қайга боқсам, гўё кел деб бахт очмиш қучоқ,
Писанд қилмас эдим унча-мунча қизларни.
Орзуимнинг осмонидан пари излардим,
Утирганни ундоқ дедим, турганни мундоқ,
Сочу соқол оқарай дер мен эса бўйдоқ.
Бир кун она кўзёш тўкиб айтди зорини,
Юрагимни босиб ётган алам борини.

(Она киради)

ОНА

Жоним болам, эл оғзига элак кермайсан,
Сен ҳақингда миш-мишларга қулоқ бермасам,—
Куйинмасдим, келинлардан очилса гурунг,
Ҳар мавридда қулоғим кар, менинг тилим гунг.
Фалончининг тўйи куни фалон бетамиз:
«Ҳой бойвучча, ўғлингизни эрга берсангиз.
Қай йигитдан совчи бўлиб борайин», деди,
Шу пайт эрга кирмадим мен, ер ёрилмади.
Неча кунлик умрим қолган, болам, билмадим,
Оқ сутимни оқлар бўлсанг, бугун бир гап айт.
Фарзанд бўлсанг, она дилин оғритмоқдан қайт?!
Кўна қолгил қўзичоғим, бўйингдан онанг.

АРОСАТ ОДАМ

Майли она, мен розиман, сизнингча бўлсин.

ОНА

Йиққанини сочқи қилсин тўйингга онанг.

АРОСАТ ОДАМ

Мен бу гал терс боролмадим, ночор эгилдим,
Ўзимдан не ўтганини бир ўзим билдим.
Эл-қариндош қўлтигимдан қилишиб той-той,
Ғарибгина бир кулбани тўйга қилиб шай,
Қисқа вақтда рўёб этиб эзгу юмушни,
Чимилдиққа жо қилишди бизнинг Кумушни.
Ўша сирли чимилдиққа рўбарў пайтим
Видо айтдим ишққа, у ҳам видолар айтди.

ШОИР

У она ҳам, биз ҳаммамиз аёл боласи,
Фарзандларнинг етуғию ҳатто чаласи,
Оқ сути-чун оналардан қарздордир мангу,
Инсонийлик қонунининг одил ҳукми бу.

АРОСАТ ОДАМ

Бугун таъна гапларим йўқ ёстиқдошимга,
Печа йилдир у не тушса менинг бошимга,
Оғириму енгилимни тортди баробар.
Иzzат-икром шевасида ғоятда лобар.
Гоҳо дейман қадр этиб садоқатини,
Бир йигитнинг шундай бўлар бўлса хотини.

(Қиз билан йигит киради)

ҚИЗ

Севги — ҳаёт, сеvgи — ёшлик, сеvgи бокира,
Қизғалдоқдек оловқанот ёшликнинг ўзи.

ИИГИТ

Мен севгига етдим ва шу шаробдан мастман.

АРОСАТ ОДАМ

(Ўзича)

Азоб улки, мен севгига етиб, етмасман.

ИИГИТ

Хаёлимда такрорласам ёрнинг исмини,
Димоғимга урилади гуллар насими.

ҚИЗ

Бутун олам гулзорлари очади эшик,
Самоватдан таралади сирли бир қўшиқ.

Тун саҳнига юлдуз тўлиб
Кўзинг мадҳини айтишар.
Оппоқ чеҳранг рамзи бўлиб
Сўнг даврага ой тушар.

ИИГИТ

Тингласам гар булбулларни,
Келар кулгинг жаранги.
Кўринади боғ гуллари
Бўлиб қўйлагинг ранги.

ҚИЗ

Сен доимо кўз ўнгимда
Қайда бўлсам, севгилим.

ИГИТ

Арзир сенга умр бўйи
Шайдо бўлсам, севгилим.

(кетишади)

АРОСАТ ОДАМ

Гоҳ ўйлайман, то юракда қолмасин армон,
Мардона бер ўзлигинга шундай бир фармон:
«Ахир сен-да яшай десанг ўзинг учун ҳам,
Севгилинг-ла бош олиб кет, бахтинг этма кам».
Шу пайт кўнглим ойнасида фарзандларим акс
Этиб бирдан юрагимда бошланади баҳс:

(укасини кўтарган қизча ўтади)

ШОИР

(ўзича)

Ниҳолчалар бири бирин борар кўтариб,
Ўсар гуллар, мева боғлар шундоқ кўкариб.

АРОСАТ ОДАМ

Наҳот ота шарафига хиёнат қилсам,
Гўдакларнинг дунёсида қиёмат қилсам?
Бунингсиз ҳам қон тўкилиб турган дунёда,
Қундан кунга етимларнинг сони зиёда.
Иўқ, тўкмасман болаларнинг кўзёшларини,
Эшикларда эгдирмасман ҳеч бошларини.
Кўнглим виждон ўғитига яна бермиш тан,
Мен эзгулик оstonасин содиқ итиман.
Ривоят бор — Ер Қуёшнинг эмиш хотини,

Қуёш Ойни севиб қолган эмиш ботиниб,
Аммо ўтаб у онла ва ота бурчин
Ишлар эмиш тонгдан то шом фарзандлар учун.
Замни унинг садоқатли аёли эмиш,
Қлтирухсор Ой севгисн хаёли эмиш.

АРОСАТ ОДАМ

Мен ҳам мана ишқ қисматим ривоят қилдим,
Ўзимни ё бадном ёки ҳимоят қилдим.
Эй сиз азиз, бахти бекам, бағри бутунлар,
Севги ёрлар, муҳаббатга қулоқ тутинглар.
Тунингизни ёритсин у оппоқ туш бўлиб,
Кунингизни безасин у оппоқ қуш бўлиб.
Ишққа менинг сўинги сажда қўшиғимдир бул.

(Қиз аввалгидай оппоқ кийимда, йигит энди бошқа кийимда киришади. Қиз йигитнинг илтижоларига парво қилмай, аста-секин узоқлашиб юқори кўтарилга бошлайди).

ИГИТ

Маъсумлик, мусаффолик маликаси сен,
Сенга — эътиқодимга бир бора келтирдим шак.
Шу, шу ўзим ўзимга маҳбусман, виждон чоҳим.
Энди бошимга оғир олий жазо келажак.

Эй поклик маликаси,
Тавбам инбатга ол.
Гуноҳкор одамлар кўп,
Мени ҳам кечира қол.

(қиз узоқлашади)

Тонг чоғида очилган гул каби бокирасан,
Самовий соф руҳингга тунлар қилдим илтижо.

Олам кўркисан, ҳаёт тушларига кирасан,
Дардли тиловатларим қалбингга етарми, ол.

Эй поклик маликаси,
Тавбам инобатга ол.
Гуноҳкор одамлар кўп,
Мени ҳам кечира қол.

*(Қиз тобора узоқлашиб, саҳнанинг тўрида, юксакда
СЕВГИ САНАМИ қиёфаси туриб қолади)*

Саждангда кўз ёшларим қон бўлиб бағримга томди,
Сенинг меҳринг қуёшча, зарра менинг гуноҳим.

Эй поклик маликаси,
Тавбам инобатга ол.
Гуноҳкор одамлар кўп,
Мени ҳам кечира қол.

ҚИЗ

(самовий овозда)

Эзгуликнинг ибтидоси ошиқ ишқида,
Армонли ишқ интиҳоси қалбда, қўшиқда.

ПАРДА

III. ХОТИМА ҚИСМ

Саҳна орқасида «ёр-ёр» куйи бошланади. Қиз билан йигит келин-куёвлар либосида чиқиб келишади ва арчадаги олдин ўзлари ечган Қорбобо ва Қорқиз кийимини ҳамманинг кўзи олдида кия бошлашади. Шу пайт Аросат одам билан Она саҳнанинг олдинги пла-

нига чиқиб келишади. Оҳу кўтариб олган Қор одам ва бўри кўтариб олган Қори одам саҳнанинг икки ёнида пайдо бўлади. Қиз билан йигит энди Қорбобо ва Қорқиз бўлиб Аросат одам билан Онанинг ёнларига келиб туришади.

АРОСАТ ОДАМ

Тирикликнинг ташвишлари бор бўлсин мангу,
Қундуз-кеча, меҳнат, уйқу, қувонч билан гам,
Емак-ичмак, севги ҳижрон қувончу байрам
Билан кечар умрнинг шу жараёнида,
Кўникмалар зарра-зарра сингиб қонингга
Аросатда қаринганинг сезмас экансан,
Қимир-қимир, кўп қатори яшайшман.

ОНА

Ишқ кўзига тушиб-тушмай пана бўлдим,
Фарзандларга лекин суюк она бўлдим.
Ҳаёт ўзи ҳам иморат, ҳам зўр хумдон,
Тоби билан ҳар қандай хом пишгай чандон.

ҚОРБОБО

Кетаяпмиз қалбнинг минг хил сўқмоғи оша,
Эзгуликка фидо қилса кимки борини,
Қўлдан қўймай инсонийлик жиловларини,
Ўша вафо жиловин ҳам маҳкам ушлайди,
Садоқати бир умрга кўнглини хушлайди.

ҚОРҚИЗ

Муҳаббат — мен, муҳаббат — сиз, муҳаббат ана,
Шу фурсатда қай юракда қилди таптана.
Сувдан тишиқ, гулдан позик, ёнар муҳаббат,
Қўш юракнинг қонини ичиб қонар муҳаббат.

ҚОРА ОДАМ

Қалбингизда бор экаи ки га му кадар,
Сизлар қилган шубҳа, гумон, хиёнатлар,
Мана, мени бунёд этди биродарлар,
Қани айтинг шу даврада ўтирганлар.
Ҳаммаингизнинг юрагингиз оқ бўлса агар,
Қора бўлиб мен бу ерда турармидим?
Орангизда нблис каби юрармидим?
Хоҳламайман, бурда-бурда қилиб ташланг,
Қайтиб олинг кўзим, қалбим, тилимни манг!

ҚОР ОДАМ

Ишқинг оппоқ армонимаи — қор одамман,
Одамлар бор, демак, мен ҳам бор одамман.
Қалбингизда яшаб сизга қайтолмадим,
Муҳаббатга зарур эдим, айтолмадим.
Афсоналар тўқидингиз менга доир,
Қисмат деди, тақдир деди, ёзди шоир.

(шоир саҳнага залдан чиқиб келади)

ШОИР

Шоир эдим, шеър ёзардим баҳоли қудрат,
Бугун саҳна санъатига этдиму журъат,
Бу зотларни билганимча ўйнатиб қўйдим,
Ўйнатдим сизларни ҳам ўйлатиб қўйдим.
Ишқ ва вафо, армонмасми ҳаётнинг таъми?
Шу лаззатнинг, айтинг, ахир, талқлари камми?
Эй мен севган қордай оппоқ, улуғ одамлар,
Бир тилак шу — оппоқ севиб, оппоқ яшанглар.

*(шу пайт қизча арчанинг ёнига боради, арча широклари
чарақлаб кетади)*

ҚИЗЧА

Ойи, дада, табриклайман Янги йил билан!

ОНА

Раҳмат!

АРОСАТ ОДАМ

Қутлуғ.

ҲАММА

Азиз дўстлар, янги бахт билан!

АРОСАТ ОДАМ

Тўю байрам ҳаёт кўрки, ҳаёт навқирон,
Дўстлар, яна дастурхонга таклиф қиламан.

(саҳна орқасида куй, қўшиқ, қарсақлар)

Парда тушади

МУНДАРИЖА

Мангу чорлов (<i>Қасида</i>)	3
«Балки, мен мингинчи Шафоатдирман»	6
Мингдан бир такрор хулоса	7
Термиз ҳайвонот боғида ёзилган шеър	8
II-қисмдан Ўзбекистонга мактуб	10
Пахта сурли билан	11
Буюк драманинг саҳнасиدير она ер	11
Она қалбидаги оҳанглар	13
Бир кун қўлим силтаб, бош олиб кетдим	14
Тоғлик чол ўгити	15
Оқ сув	15
Вақт ва одамзод	16
Дунё	16
Мен гулхан ёқаман	17
Баҳор	17
Қора сочинг	19
Биринчи бўса	19
«Бунча шўхсиз, сақламайсиз сир»	20
Боботоғ баҳори	20
Икки фожиа	23
Аросат одам (<i>драматик достон</i>)	26

Раҳматуллаев Ш.

Р 33 Умид остонаси. Шеърлар ва драматик дoston. Т., «Ёш гвардия», 1988.— 56 б.

Шафоат Раҳматуллаев ўз шеърларида Ватани, меҳнат кишисини, бокираликни, адолатни улуғлашга интилаётган ижодкорлардан бири. Тўпلامдан ўрни олган «Арсат одам» драматик дostonида инсон маънавиятига боғлиқ зарурат — меҳр-муҳаббат ва вафо тараннум этилади.

Раҳматуллаев Ш. Откровенне: Стихи и драматическая поэма.

У32

На узбекском языке

Шафаат Раҳматуллаев

ОТКРОВЕНИЕ

Стихи и драматическая поэма

Тақризчи — Ўзбекистон Ленин комсомоли
мукофоти лауреати
Ҳалима Худойбердиева

Редактор *М. Илёсова*

Расмлар редактори *Ҳ. Раҳматуллаев*

Техн. редактор *У. Қим*

Корректор *С. Сайдолимов*

ИБ № 2301

Терншга берилди 10.02.88 Босишга руҳсат этилди
26. 04. 88. Р. 14623. Формати 70x90 $\frac{1}{32}$ № 1 босма қо-
розга «Литературная» гарнитурада юқорн босма усулда
босилди. Босма листи 1,75. Шартли босма листи 2,05
Нашр листи 1,78. Тиражи 8000. Буюртма № 73
Баҳоси 20 т. Шарнома 67—87.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Қомитети «Еш гвардия»
нашриёти, Тошкент 700113, Чиланзор райони,
«Правда» газетаси кўчаси, 60

Ўзбекистон ССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдо-
си ишлари Давлат комитети Тошкент «Матбуот» поли-
графия ишлаб чиқариш бирлашмасининг 2-босмаҳонаси,
702800. Янгийўл шаҳри, Самарқанд кўчаси, 44.

*Ўзбекистон ЛҚСМ Марказий Комитети
«Еш гвардия» нашриёти яқин кунларда
қуйидаги китобларни босмадан чиқаради:*

Қарим МАҲМУДОВ.
НОН — АЗИЗ РИЗҚ-РЎЗИМИЗ.

Жўра САРИМСОҚОВ.
МАНГУ ЧИРОҚ.

Ҳужжатли қисса.

Маткарим АМИНОВ.
ОЛОВЛАРДА ТОБЛАНГАН ЕШЛИК.

Абдузуҳур АБДУАЗИЗОВ.
ТИЛЛАР ОЛАМИГА САЕҲАТ.